

Wydawnictwa Muzeum Technicznego w Błnie z zakresu włókiennictwa.

Zbyt szczupłe pomieszczenia ekspozycyjne nie pozwalają Technicznemu Muzeum w Błnie na ukazanie całości swych zbiorów. Warto podkreślić znaczenie działalności wydawniczej tej instytucji. W 1981 r. wydano kolejną książkę Miloslava Pávka, autora jedynej w Czechach historii światowego włókiennictwa¹. W nowej książce² autor daje krótki wstęp ukazujący rozwój technik przędzalniczych i tkackich. Podstawowa część pracy dotyczy wdrażania wynalazków włókienniczych w Czechach w XIX i XX w. Szczególną uwagę zwrócił autor na produkcję maszyn włókienniczych w tym kraju, zwłaszcza zaś maszyn przędzalniczych.

Reszta wydawnictw to sprawozdania z konferencji poświęconych ważnym gałęziom włókiennictwa, organizowanych niemal co roku w omawianym muzeum. Zainteresowania historyczne są na tych seminariach lepiej reprezentowane aniżeli podczas podobnych przedsięwzięć urządzanych przez różne fabryki włókiennicze. Serię konferencji rozpoczęło seminarium ukazujące historię produkcji tkanin wełnianych w Błnie i jego okolicach. Referat H. Zapletalovej dotyczył początków tej produkcji od XVII w. Autorka wykorzystała literaturę historyczną i źródła drukowane, nie mogła jednak uzupełnić swych informacji ważną monografią H. Freudenbergera ukazującą manufakturę tkanin wełnianych w Błnie w XVIII w. na podstawie szerokiej bazy źródłowej³. P. Kadlec zajął się rodzajami wełny wykorzystywanymi w brneńskich fabrykach w XIX i XX w. M. Pávek ukazał historię przędzenia wełny i kolejnych wynalazków przędzalniczych. J. Indra przedstawił mechanizację procesu tkackiego⁴. Reszta referatów dotyczyła najnowszych ulepszeń technicznych.

¹ M. Pávek, *Textilní výroba v historickém přehledu*, t. 1–2, Praha 1971–1972.

² Tenže, *Československé textilní strojírenství*, Brno 1981.

³ H. Freudenberger, *The industrialization of a Central European city. Brno and the fine woolen industry in the 18th century*, Edington 1977.

⁴ H. Zapletalová, *Počátky brněnskeho manufakturního podnikání*; P. Kadlec, *Vývoj surovinových zdrojů brněnské vlnářské výroby*; M. Pávek, *K historii spřádání vlny na Brněnsku* [w:] *Sborník materiálů ze semináře historie vlnářské výroby na Brněnsku*. Brno 1976, s. 5–59.

Seminarium z 1977 r. podjęło temat historii i perspektyw przędzalnictwa w brneńskim okręgu włókienniczym⁵. Dwa referaty ukazywały historię hodowli rasowych owiec w Czechach i na Morawach od XVIII w. po 1945 r. Pierwsze z tych opracowań, autorstwa V. Orela i J. Nejezchleby oparte zostało na bardzo szerokiej literaturze uwzględniającej wiedzę weterynaryjną. Zainteresowanie historyka budzi także referat D. Riegla o metodach badania jakości wełny w okresie rozkwitu hodowli na Morawach w XIX w. H. Zapletalová przedstawiła historię brneńskiego przędzalnictwa od XVII w., a J. Jankovský dzieje produkcji maszyn włókienniczych w Brnie od początku XIX w.

W 1979 r. zajęto się zagadnieniem przejścia od ręcznego tkactwa do najnowszych krosien automatycznych. Duże znaczenie miał referat L. Bauera o zbiorach włókienniczych Muzeum Technicznego w Brnie. Narzędzia i maszyny gromadzono już od około 1860 r. a od 1971 r. doszło około 800 zabytków dawnej techniki. Uzyskano też wydawnictwa z XVIII i XIX w. Referat ukazujący manufakturową i fabryczną produkcję w okolicach Brna przygotowała H. Zapletalová. Inne referaty dotyczyły nowoczesnych rozwiązań technicznych⁶. W następnym roku konferencję poświęcono przejściu od ręcznego trykotarstwa do maszyn dziewiarskich. Autorem referatów chodziło raczej jednak o techniki pozatkackie. L. Bauer zajął się plecionkarstwem i sieciarstwem, J. Pelišek manufakturami koronkarskimi i wyrobem tiulu. Dopiero M. Kovaříková dała krótką historię dziewiarstwa, jednak bez uwzględnienia najnowszych opracowań⁷.

Następna konferencja nosiła tytuł: pozatkackie techniki włókiennicze. Jednakże autorzy nie znali najnowszych klasyfikacji technik włókienniczych przyjętych w słownikach wydawanych przez Międzynarodowy Ośrodek Badań nad Dawnym Włókiennictwem w Lyonie oraz przez I. Emery'ego⁸. Ich ustalenia dotyczyły tylko współczesnych technik. Jedynie referat F. Woffa o produkcji filcu w regionie Brna zawierał nieco informacji historycznych⁹. Konferencja o apreturze wyrobów włókienniczych przyniosła głównie współczesne ustalenia technologiczne. Jednakże K. Jelínek przedstawił dzieje drukarstwa bezpośredniego i rezerważowego tkanin w Czechach, A. Šimonik dzieje farbiarstwa począwszy od użytkowania barwników roślinnych, a L. Trejbal historię farbiarstwa w Brnie w pierwszej połowie XX w.¹⁰. Konferencja z 1985 r. ukazała współczesne możliwości badania przędzy i wyrobów włókienniczych¹¹. Natomiast w 1986 r. zajęto się historią produkcji odzieży na skalę przemysłową. Tu zwraca uwagę referat B. Eliáša, który podał wzmiankę o żydowskiej nakładczej produkcji odzieży w Prostějovie na Morawach w 1677 r. i sporo danych o wyrobach przeznaczonych na zbył dla nieznanego użytkownika już z pierwszej połowy XIX w. Reszta referatów przedstawiła historię maszyn do szycia i nowoczesne techniki produkcji odzieży¹².

Konsekwencja w wyborze tematów konferencji i szybka publikacja referatów zasługuje na uwagę i ułatwia wykorzystanie niektórych ustaleń. W środowisku inżynierskim trudno oczekiwać poważniejszych badań archiwalnych. Można by raczej uzyskać kompetentne oceny zachowanych

⁵ V. Orel, J. Nejezchleba, *Vývoj vědeckého šlechtění ovci v souvislosti se začátky vlnářského průmyslu na Moravě*; D. Riegl, *Měření jemnosti a posuzování jakosti vlny v době rozkvetu moravského ovci (19. stol.)*; H. Zapletalová, *Z minulosti brněnského přádelnictví*; J. Jankovský, *Historie zaniklých výrobních strojů v Brně* [w:] *Historie a perspektivy přádelnictví na Brněnsku*, Brno 1979, s. 6–72.

⁶ L. Bauer, *Muzejní dokumentace oboru textilních strojů a zařízení v Technickém muzeu v Brně*; H. Zapletalová, *Od manufaktury k průmyslové výrobě vlněných tkanin na Brněnsku* [w:] *Od ručního tkání k heččlunkovým tkacím, strojům*, Brno 1979, s. 3–17.

⁷ L. Bauer, *Sítování a oplétání*; J. Pelišek, *Krajkařství a výroba tylu*; M. Kovaříková, *Historie pletářství* [w:] *Od ručního pletení k pletářským strojům*, Brno 1980, s. 3–63.

⁸ Np. K. D. Burnham, *Warp and weft. A textile terminology*, Toronto 1980; I. Emery, *The primary structures of fabrics. An illustrated classification*, Washington 1966.

⁹ F. Woff, *Výroba plsti na Brněnsku* [w:] *Netkany textil*, Brno 1982, s. 18–31.

¹⁰ K. Jelínek, *Vývoj potiskování textilií*; A. Šimonik, *Vývoj barvení textilií*; L. Trejbal, *Historie výroby barvicích strojů v Brně* [w:] *Úprava textilií*, Brno 1983, s. 31–46, 70–88, 108–123.

¹¹ *Zkoušení textilií*, Brno 1985.

¹² B. Eliáš, *Vývoj průmyslové oděvní výroby* [w:] *K historii průmyslové oděvní výroby*, Brno 1986, s. 3–29.

narzędzi i dawnych maszyn oraz obliczenia ich wydajności. Zainteresowanie historią jest jednak w tym środowisku dość znaczne, dzięki czemu dzieje czeskich i morawskich branż włókienniczych zostały stosunkowo dobrze ukazane.

I. Turnau